

ACC. N:R M. 14374:1-10.

Landskap: Skåne Upptecknare: Alfred Larsson, S. Åby
Härad: Vimmerby Berättare: " " "
Socken: S. Åby Berättarens yrke: verkmästare
Uppteckningsår: 1957 Född år 1888 i Skurup

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Emigration. s. 1-10.

LMF 103

Skriv endast på denna sida.

Emigrationen.

Från Södra Åby församling har en del emigrerat under åren. Såsom jag är underrättad, torde det röra sig om en 20-25 personer. Frånsvitt något enstaka fall, synes det vara först under 1880-talet, som man kan tala om verklig emigration. Och mellan 1895-1910 synes den ha varit livligast. Deras resor gällde U.S.A. och Kanada.

De som reste voro företrädesvis drängar, hantverkare och, i något fall gårdssöner. Ett par voro tjänsteflickor, de enda jag har reda på härifrån. De voro allmänt ungt folk, i 20-30 årsåldern. Ett par dock något äldre. Resan dit företogs inte i stora sällskap. I flertalet fall reste de var för sig. I ett par kända fall (efter 1900) ville emigranter undgå värnplikten. Några hade tidigare släktingar i Amerika, som förmodligen uppmuntrat vederbörande.

Tidningarna kring sekelskiftet brukade ha stående annonser om Gunard-White Star-och andra linjer. I Malmö hade dessa två linjer kontor, som jag minnes, vid N. Vallgatan. Vid besök där fick man rikligt med broschyrer, råd m.m., hur man skulle förfara. De ordnade också de skrivelser, som voro erforderliga. De sålde biljetttillvilken plats som helst i

Amerika. Många reste med biljett, ställd till Newyork, men den som hade biljett ställd till någon plats inne i landet, kom något lättare genom kontrollen på Ellis Island. Ett ställe där mer än en tvangs vända om. En och var skulle vid landstigning visa sig förfoga över minst 50 dollar, (omkring sekelskiftet). Endast den, som kunde visa papper från någon där inne som uttryckligt tog ansvaret för emigranten, gick fri för denna bestämmelse.

Ute i bygderna fanns en eller annan som var agent för någon av linjerna. En halvmil härifrån bodde sålunda en, som verkade för White Starlinjen.

Bl. annat hemsökte han undertecknad, dock utan resultat.

Den som ämnade ge sig iväg, hade att skaffa utdrag av prästbetyget. Grundat på detta utskrev linjens representant i Malmö ut andra behövliga papper, engelskspråkiga. Kontoret utskrev också biljett till varje önskad plats i U.S.A. och annorstädes. Efter sekelskiftet ordnade Gunardlinjen i viss utsträckning gruppresor, med ledare, som medföljde åtminstone till Harvich.

Genom släkt eller goda vänner därinne hade nog en del gjort sig något underrättade om förhållanden därinne men många reste på vinst och förlust. Emellertid har jag inte i något enda känt fall reda på att vederbörande på förhand lärt sig engelska.

De, som reste, medtog vanligen endast det allra nödvändigaste, vad de kunde medföra i ett par handväskor, såvitt jag känner till.

Svårast var det nog, för de flesta, att ordna reskassa, till biljett, m.m.

Det fick nog oftast bli med bistånd av anförvanter. De voro, i de flesta fall av småfolk och helt unga.

Omkring 1914 hade jag en kamrat, som också råkat få "Amerikafeber". Men han saknade reskassa. Detta löste han, emellertid, på sitt eget fyndiga sätt. Med faderns tillåtelse och på dennes konto inköpte han på auktion ett par rätt stora grisar. Dessa försåldes omedelbart och han blev istånd att med bistånd av -grisarne, nå Liverpool. Där tog han hyra på en Amerikabåt. Jag erhöll så småningom bekräftelse på att han kunnat ta sig in i landet, Men hans vidare öden äro ej kända.

Huru själva överfarten kunde gestalta sig, känner jag inte närmare till.

Emellertid varade ju inte den delen av resan mer än en 6-7 dagar

Sedan emigranterna ankommit till det nya landet så fingode nog, i regel, bereda sig på åtskilliga svårigheter, främst på grund av obekantskap med språket. Jag vill försöka skildra några fall, de jag bäst känner tillså som vederbörande själva berättat.

I början av nittitalet reste en snickare, L. härifrån byn, till Amerika. Han var då, sedan några år, gift. Efter ankomsten, -det var då tryckta tider därinne, fick han under ett par år genomleva verkliga -hundår. Händelsevis hamnade han så småningom i Detroit. Det gick hans redbara läggning emot då han märkte hurusom andra bluffade och på så vis skaffade sig en viss framgång. Han hade förgäves sökt sig fram i sitt yrke och var rent utblottad, då han en dag sökte sig till en stor mekanisk verkstad, en av de största i Detroit. Han gick inne i en vänthall för arbetssökande, och tid efter annan var det någon som skrek ut att den eller den yrkesmannen behövdes. Han var kommen helt nära den lucka varifrån dessa förfrågningar utgick, då den gick upp och en röst ropde ut behov av någon ny kraft. L. påstod sig visserligen inte ha uppfattat vad det gällde men i ren desperation svarade han -yes. Han ledsagades omgående in i en stor verkstadshyggna och ställdes framför en jättelik svarv, vars make han aldrig tidigare skådat. I svarven var monterad en ofantlig ångcylinder. En arbetsledare demonstrerade energiskt med språk och tecken, som L. dock inte begrep mycket av. Svarven kunde gå ^{halva} ~~hela~~ dagar med samma inställning. Sedan L. blivit lämnad ensam med maskinen, kom han i första hand att grubbla över problemet hur det egentligen gick till att -stanna svarven.

Huruledes L. med hjälp av ett gott huvud och medfödda goda anlag för det mekaniska kunde klara sig igenom alla missförstånd, språkliga och andra, den första tiden, det skulle föra allt för långt att gå in på. Nog av. Han kom sedan att stanna kvar hos firman under hela Amerikatiden. Verkstaden, en av de största i Detroit, utökades efterhand alltmer och blev efter några år den världskända koncernen GeneralMotors. En son reste efter konfirmationen in till fadern. Han enrollerades under första världskriget i armén, blev sårad vid västfronten och blev efter kriget amerikansk medborgare.

L. återkom på tjugotalet hit, till det ursprungliga hemmet, som fanns kvar. Med ett nätt sparkapital och rätt bra pension från General Motors. Fram på trettitalet gick L. ur tiden.

En annan man från N.Åby, W. reste på nittitalet till Amerika. Han var utlärare skomakare men därinne återgick han aldrig till yrket. Därinne kom han att pröva på åtskilligt. Han kom också att vara mesta tiden i de västra staterna. Han var flera olika säsonger skogshuggare uppe i Sierra Nevadas och Rocky Mountains skogiga områden. Efter en sådan säsong hade en kamrat från Campen däuppe,

en fransman, lyckats övertala honom att deltaga i en expedition till guld-
landet Klondyke. Detta var de första åren av Amerika-vistelsen, under
guldrushens tid. Det synes som W. bekostat huvudparten av utrustningen. Han
hade sålunda utom vad han haft undansparat äckså lånat några hundra kronor
av anförvanter här hemma. Expeditionen utrustades. Häst och vagn anskaffades
ävensom utrustning i övrigt, proviant, m.m. och färden ställdes norrut. Efter
några dagar vaknade så W. en morgon och fann att fransman, ekipage och allt,
utom tältet, var puts weg. Att detta var den smärtsammaste upplevelsen för
honom under hela Amerikatiden, det framgick med all tydlighet.

Under perioder höll han sig ute vid kusten, i Oregon och norr därom. Han arbe-
där i fiskkonserverings industrien. Det gällde huvudsakligen lax, som till
stor del ilandfördes av japanska fiskare. Laxen kom därunder att bli hans huvud-
sakliga "dagliga bröd", som han till slut endast med leda förtärde.

Någon tid försökte han sig på att vara ambulering affärsman ute bland
farmarna. Därunder kom han att färdas över vidsträckta områden i Nevada,
Arizona, och andra staters områden. Han passerade därvid ökenstrakter, Bl. annat
en plats, Dead Valley. Dalen gjorde fullt skäl för namnet. Den var helt steril

och han måste där, utom foder och proviant, även medföra vatten för sig själv och hästen. Han prövade i övrigt på en mångfall olika arbeten. Under sina många färder fick han tillfälle att se mycket... Järnvägar, som i serpentinform och över bråddjup samt genom ett otal av tunnlar sökte sig genom Rocky Mountains och andra bergskedjor. Det märkligaste han skådade därinne var emellertid Rio Colorados bekanta cånons, med sina kilometerdjupa klyftor. W. hade också fått se Californias tusenåriga jättetallar, förstenade skogar, reservat, m.m. Han besökte hembygden några gånger under åren och efter nära trettio år där inne, återvände han och slog sig ner i sitt ursprungliga barndomshem. W. lever ännu, nära åttioårig.

En annan man från samma by, Mårten A. reste till Amerika i början av 80-talet

Han hade övertagit fädernegården och friköpt sig från tre syskon. Detta gjorde honom från början svårt skuldsatt och han fann snart sin ställning ohållbar.

Han lämnade därför allt, vind för våg och for till Amerika. Han synes inte ha haft framgång därinne, ty då han efter fyra år återkom och av någon blev tillfrågad hur han funnit Amerika vara, gav han det betecknande svaret:

-Amerika! Tvi! Dmerika! Det är tjuvars och kältringars förlovade land-.

Då jag kände M.A., vid sekelskiftet, hade han som vanlig arbetare nått en relativt trygg ställning, han bodde då i Malmö. Några år längre fram, gick han ur tiden.

En lantbrukareson från S.Åby, L.M. reste i början av nitio-talet däröver. Anledningen härtill synes ha varit något ofta förekommande. Tre vuxna söner på en femtiotunnlandsgård gjorde den allt för starkt bemannad. Han skulle ha-företrädesvis ha ägnat sig åt fjäderfäskötsel och affärer med sådant. Sedan hans två bröder gått bort, återkom han några år efter sekelskiftet och övertog fädernegården. Han gick bort på trettiotalet.

En av byns tjänsteflickor reste 1909 till Amerika. Hon hade där goda platser i amerikanska hem. Några år därefter besökte hon hemmet och efter sin återkomst dit, gifte hon sig och hennes öden senare äro ej kända.

En skolkamrat till mig reste 1910 till Amerika. I början hade jag underrättelser från honom men de upphörde snart. Jag fick veta av hans anförvanter att han gift sig därinne men så tycktes kontakten även med dem ha upphört. Ända till fjor våras då han efter 46 år därinne plötsligt uppenbarade sig här i byn, utan att jag dock lyckades få någon kontakt med honom.

Ytterligare några emigranter härifrån trakten har jag hört berättas något om men uppgifterna verka osäkra och själv har jag aldrig träffat personerna ifråga. I förbigående skulle jag vilja nämna om en person, som dock inte var härifrån, utan från Skurup. Strax före sekelskiftet hörde jag honom berätta om Amerika. Han hade rest dit i början av titalet. Han kom att arbeta som rallare vid järnvägsbygge, som förde genom rena vildmarken. Var detta var, känner jag ej till men det fanns då fientligt sinnade indianer där järnvägen drogs fram. Sålunda voro de alla beväpnade och hade dessutom särskilt avdelat vaktmanskap. Under arbetet brukade de hänga patronbälte och revolver från sig i närheten, på en spade eller annat verktyg. De bodde i järnvägsvagnar, med kockar och särskilda köksvagnar, vilka följde tätt efter dem på räls, som lades ut efter som nivelleringen var färdig. Efter några år återvände G. till hemorten och var, då jag träffade honom, fjärdingsman och polisman i Skurup, en befattning som han hade alla förutsättningar att kunna klara.

De, som emigrerat, brukade ^{stundom} ~~stundom~~ skicka hem någon mindre penningssumma till en gammal mor eller far. En gumma här i grannskapet brukade alltid kunna vittja brevet från sonen på en dollarsedel.

ACC. N:R M. 14374:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Att förhållandena här hemma skulle kunna ha påverkats vidare av den kontakt med amerikanska förhållanden, som svenskar därute fingo, är knappast troligt. av de, som jag senare träffat för här hemma såsom kamrater i mitt yrke, byggnadsfacket, framgick ingenting som föreföll ovanligt. De ville emellertid gärna framhålla att takten där inne vanligen var något högre.

10

ertid-gärna